

Βέροια

Διαχρονική ανάγνωση του αστικού χώρου

Προσεγγίζοντας την τοπική ιστορία της Βέροιας

5^ο Γενικό Λύκειο Βέροιας, Σχολικό Έτος 2011 – 12

Βέροια

Ο ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
& ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

ΒΕΡΟΙΑ ΚΑΙ ΗΜΑΘΙΑ

Ο ΧΩΡΟΣ

“Μισής ώρας ανηφοριά μας έφερε στην κορφή χλοερού μαστού γης, σε φυσικό εξώστη θαυμάσιο, που για κάμποσα λεπτά μας δόθηκε να απολαύσουμε εικόνα γοητευτική...”

Περιγραφή του Σπύρου Μελά, μόλις αντίκρισε τη Βέροια

Η ΒΕΡΟΙΑ

Η Βέροια είναι μία από τις αρχαιότερες πόλεις του ελλαδικού χώρου. Για διάστημα μεγαλύτερο από 25 αιώνες κατοικείται διαρκώς στο ίδιο γεωγραφικό σημείο. Είναι χτισμένη στους πρόποδες του Βερμίου όρους. Σήμερα, ως πρωτεύουσα του νομού Ημαθίας, υπάγεται στην ευρεία Διοικητική Περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας.

Η θέση της Βέροιας στο νομό Ημαθίας

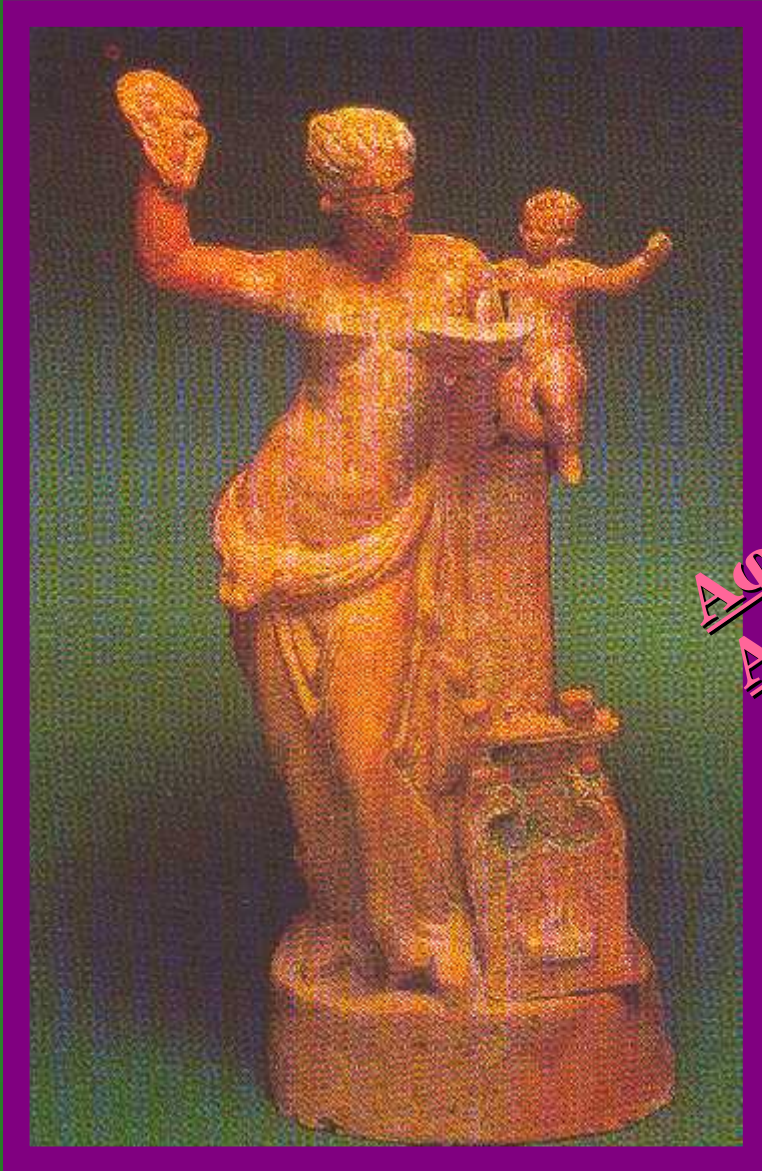
Βέροια : σύγχρονη άποψη της πόλης

Ο Νομός Ημαθίας

Η ΗΜΑΘΙΑ

Ο Όμηρος χαρακτηρίζει την Ημαθία «ερατεινήν», δηλαδή περιοχή ελκυστική και αξιαγάπητη. Πλούσια χλωρίδα, άφθονα νερά, καταπράσινα βουνά και εύφορες πεδιάδες συνθέτουν ένα τοπίο ευχάριστο, που δικαιώνει αυτόν το χαρακτηρισμό. Ο νομός Ημαθίας είναι κυρίως πεδινός και ιδιαίτερα γόνιμος. Το Βέρμιο και τα Πιέρια όρη σχηματίζουν τον ορεινό του όγκο.

Αφροδίτη και Έρως, 2ος αι. π.Χ.
Αρχαιολογικό Μουσείο Βέροιας

...και άλλα για την ΗΜΑΘΙΑ

Ο Αλιάκμονας και οι παραπόταμοί του, Τριπόταμος (ή Μπαρμπούτα) και Αράπιτσα, διασχίζουν το μεγαλύτερο τμήμα του νομού. Τα γόνιμα εδάφη σε συνδυασμό με το εύκρατο κλίμα ευνόησαν την ανάπτυξη της γεωργίας. Πρόκειται για μία αγροτική περιοχή με δυναμική οικονομική δραστηριότητα. Ήδη κατά την αρχαιότητα οι Αιγές (στη σημερινή Βεργίνα) υπήρξαν η ιστορική πρωτεύουσα των Μακεδόνων βασιλέων. Όμως και η Νάουσα είναι μία από τις πιο όμορφες και ενδιαφέρουσες πόλεις της Ημαθίας, με πλούσια ιστορική παράδοση.

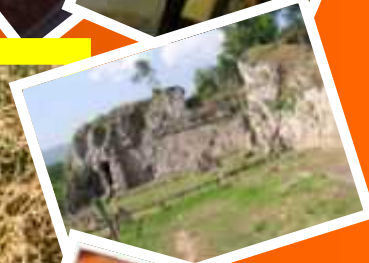
Αιγές: η χρυσή λάρνακα

Αλιάκμονας και Τριπόταμος (Μπαρμπούτα)

Νάουσα

της φύσης, της παράδοσης, του πολιτισμού...

Βέροια

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ

Στην
αρχαιότητα

Στο
μεσαίωνα

Στην
τουρκοκρατία

Η ιστορία της Βέροιας είναι πολυσήμαντη. Τα μνημεία, που διασώζονται, αποτελούν ζωντανές μαρτυρίες για το παρελθόν της πόλης.

Στη σύντομη περιήγηση, που ακολουθεί, θα δούμε ορισμένα στιγμιότυπα αυτής της πλούσιας και μακροχρόνιας διαδρομής. Το ταξίδι στην ιστορική περιπέτεια αρχίζει...

ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ...

Το όνομα της πόλης

Οι μύθοι παραδίδουν δύο εκδοχές για την ονομασία της Βέροιας: ο Βέρης, ο γιος του μυθικού Μακεδόνα, δημιούργησε την πόλη στο υψίπεδο του Βερμίου, όπου είναι χτισμένη και σήμερα. Η επιλογή αυτής της θέσης οφείλεται στη γεωστρατηγική της σημασία, καθώς αποτελεί φυσικό οχυρό. Κατά μία άλλη θεώρηση, η πόλη κτίστηκε από τον Θράκα Φέρωνα, ο οποίος την ονόμασε Φέρροια. Στη μακεδονική δωρική διάλεκτο το Φ τρέπεται σε Β και συνεπώς επικράτησε ο τύπος Βέρροια – σήμερα Βέροια.

Επιτύμβιες αναθηματικές στήλες και τμήματα των τειχών της αρχαίας πόλης

Η Βέροια στην αρχαιότητα

Η πόλη αναφέρεται στα έργα των αρχαίων ιστορικών Ηροδότου και Θουκυδίδη. Κατά την ελληνιστική περίοδο γνώρισε τη μέγιστη ακμή της. Από τη Βέροια καταγόταν η μακεδονική δυναστεία των Αντιγονιδών. Εκεί βρισκόταν η έδρα του «Κοινού των Μακεδόνων» και της Βουλής. Η πόλη έκοβε δικό της νόμισμα, ενώ τελούνταν και αθλητικοί αγώνες, που ονομάζονταν "Ολύμπια" ή και "Αλεξάνδρεια" προς τιμήν του Μεγάλου Αλεξάνδρου.

Χρυσό αθλητικό μετάλλιο με πορτρέτο της Ολυμπιάδας

Κοινωνία, Οικονομία, Τέχνη

Τα οικοδομικά υπολείμματα από την αρχαία πόλη σώζονται εντελώς σε αποσπασματική μορφή. Έχουν όμως αποκαλυφθεί σημαντικά τμήματα δημόσιων κτιρίων που θα πρέπει να ανήκαν στην αρχαία αγορά, ενώ η ύπαρξη γυμνασίου, θεάτρου και πολλών ιερών μαρτυρείται μόνο από επιγραφές. Η πόλη είχε αναπτυχθεί γύρω από μία οδική αρτηρία με αρκετούς παράλληλους και κάθετους σε αυτή δρόμους.

Ύψεις της αρχαίας πόλης

Από την αρχαία Βέροια θα μπορούσε κανείς να δει σήμερα τα κατάλοιπα του κάθετου άξονα, που συνέδεε την πόλη απευθείας με την Εγνατία Οδό.

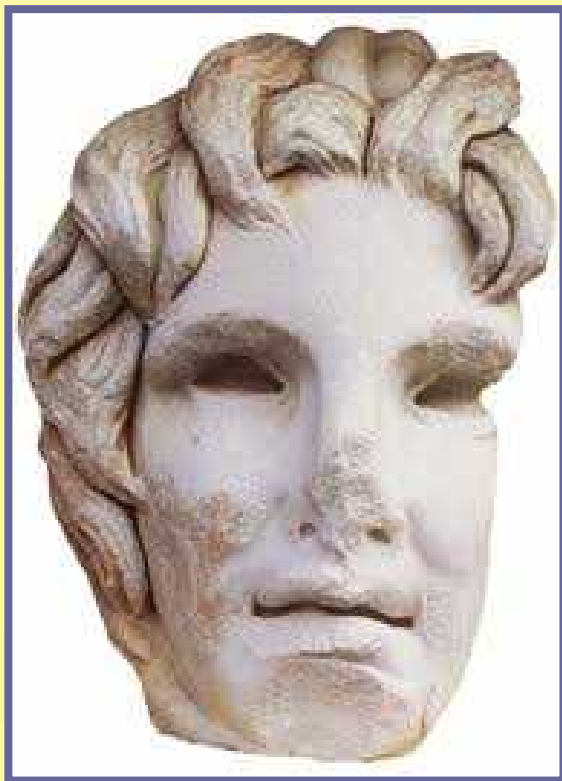
Επίσης σώζονται και τμήματα των τειχών που περιέβαλαν την ακρόπολη. Ξεχωρίζουν ασφαλώς η γιγαντιαία κεφαλή της Μέδουσας όπως και η προτομή του μυθικού Όλγανου.

Πολλές επιτύμβιες στήλες καθώς και λοιπές επιγραφές εκτίθενται στο Αρχαιολογικό Μουσείο της πόλης.

**Ο κάθετος δρόμος
στην αρχαία
Εγνατία οδό
συνέδεε τη Βέροια
με το άλλο
σημαντικό κέντρο
του ρωμαϊκού
κράτους στην
Ελλάδα, τη
Θεσσαλονίκη.**

(Φωτογραφία του 2001)

Η Μέδουσα θεωρείτο μία από τις προστάτιδες και της αρχαίας Βέροιας. Η τρομακτική της όψη με τα φιδόμορφα μαλλιά δέσποζε πάνω από την κεντρική πύλη των τειχών της πόλης. Λειτουργούσε ως “αποτρόπαιον” για τους εχθρούς και τους επιδρομείς.

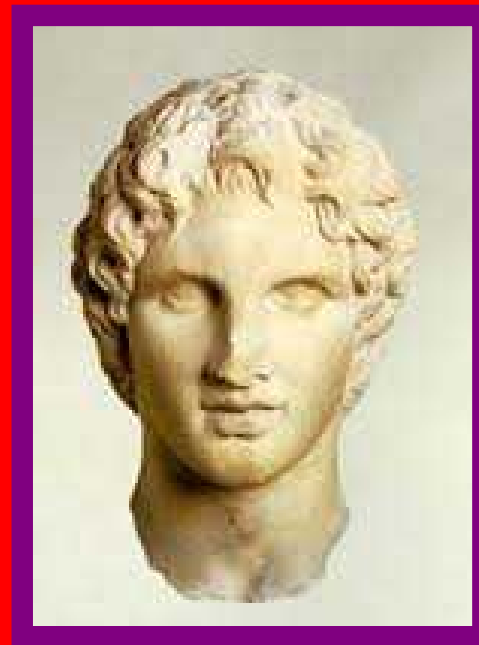
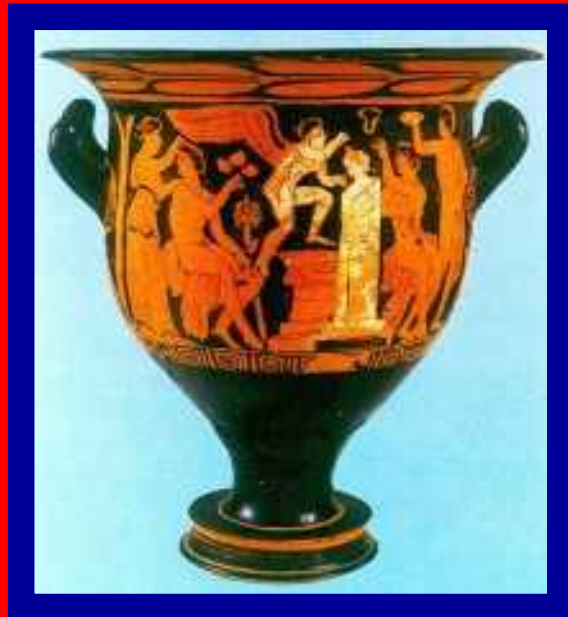
Αρχαιολογικό Μουσείο Βέροιας

Ο μυθικός
Όλγανος, γιος
του Φέρωνα
και αδελφός
της Βέροιας
και της Μιέζας

Αρχαιολογικό Μουσείο
Βέροιας

Εκθέματα από το Αρχαιολογικό Μουσείο της Βέροιας

ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΠΟΧΗ...

Η πόλη στα βυζαντινά χρόνια

Κατά τη βυζαντινή περίοδο η Βέροια υπήρξε σημαντικό κέντρο εμπορίου και πολιτισμικής κίνησης. Η αστική ζωή της πόλης ήταν συνυφασμένη με τη διάχυτη θρησκευτικότητα των κατοίκων. Μαρτυρείται η ύπαρξη 72 εκκλησιών, οι 48 από τις οποίες σώζονται έως σήμερα ακέραιες. Δεν είναι τυχαίο ότι ονομάστηκε «Μικρή Ιερουσαλήμ». Ήδη από τον 1ο αιώνα μΧ, με την επίσκεψη του Απόστολου Παύλου, προσδιορίστηκε ο ρόλος του Χριστιανισμού στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων. Είναι επίσης διαπιστωμένο ότι ο Άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς, επικεφαλής του θρησκευτικού κινήματος του ησυχασμού, ασκήτευσε και δίδαξε στην Ιερά Μονή του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου στα Πιέρια, κατά το 14ο αιώνα.

Βυζαντινά μνημεία

Το Βήμα, όπου ο Απόστολος των Εθνών δίδαξε το χριστιανικό λόγο, αποτελεί σημείο αναφοράς για την ιστορία της Βέροιας. Σπουδαίο μνημείο είναι αναμφίβολα και η παλαιά Μητρόπολη, χτισμένη κατά τον 11ο αιώνα.

Πολλοί χριστιανικοί ναοί της υστεροβυζαντινής και της μεταβυζαντινής περιόδου (1204 – 1700) συνιστούν αδιάψευστες μαρτυρίες για τη διαρκή κοινωνική ανάπτυξη της πόλης και την καλλιτεχνική της εξέλιξη.

Η Εκκλησία του Χριστού είναι εξαιρετική ως προς την αρχιτεκτονική της μορφή και τη διακοσμητική επένδυση. Οι τοιχογραφίες της φιλοτεχνήθηκαν από τον περίφημο ζωγράφο Γεώργιο Καλλιέργη στα 1314 – 15.

Άγιοι Κήρυκος και Ιουλίττα,
14ος αιώνας

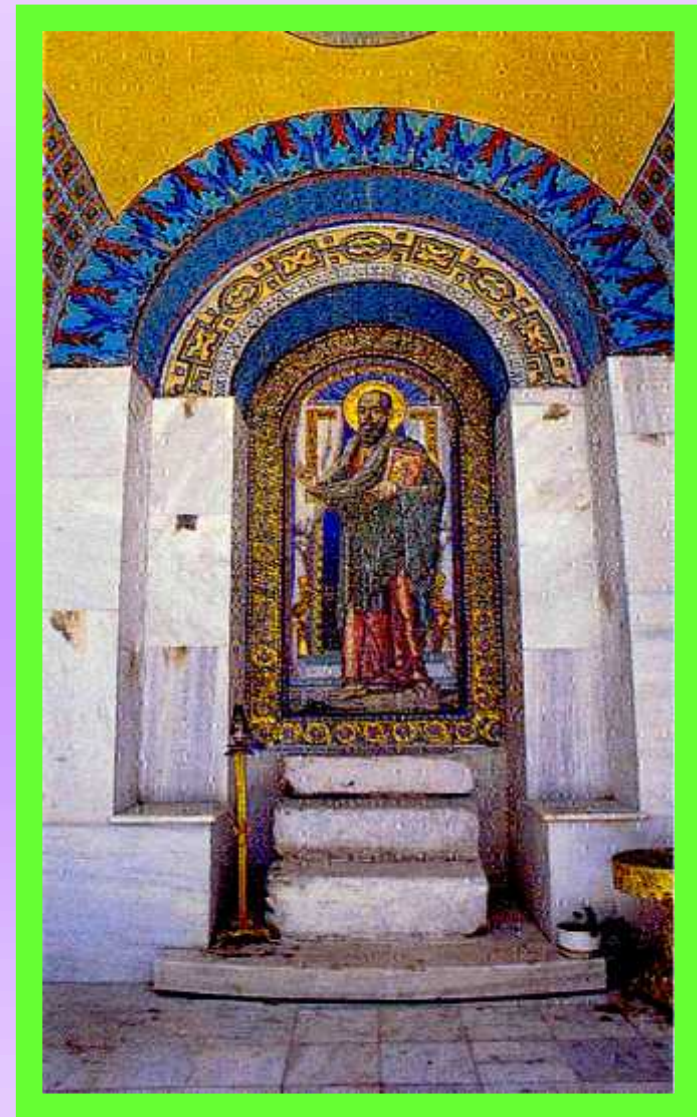

Άγιος Σάββας
στην Κυριώτισσα.
Λεπτομέρεια από το
κεραμοπλαστικό
διάκοσμο του ιερού.
Περίοδος της
Παλαιολόγειας
Αναγέννησης,
14ος αιώνας

Τοιχογραφίες από την Εκκλησία του Χριστού,
14ος αιώνας

Το Βήμα του
Αποστόλου
Παύλου

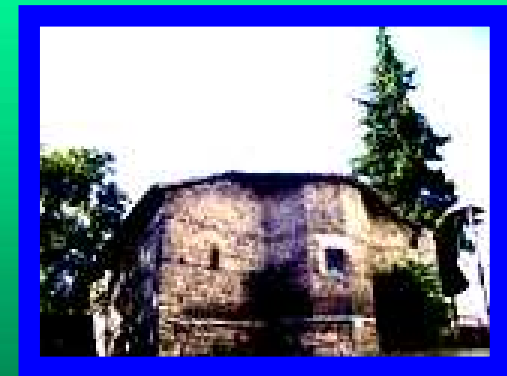
Παλαιά Μητρόπολη,
11ος αιώνας.
Κατόπιν, στην
Τουρκοκρατία,
μετονομάστηκε σε
Χουνκιάρ Τζαμί
(= το τέμενος του
νικητή)

Άγιος Στέφανος,
16ος αιώνας

Άγιος Δημήτριος

Η εκκλησία της Αναστάσεως του Χριστού,
14ος αιώνας

Ο Πύργος του σέρβου κράλη Στέφανου Ντουσάν, 14ος αιώνας. Φωτογραφία της Βέροιας από τις αρχές του 20ου αιώνα – πριν το 1908

Ό,τι διασώζεται από τον Πύργο σήμερα – Πλατεία Ωρολογίου

Τα σωζόμενα κατάλοιπα των βυζαντινών τειχών της Βέροιας

ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

Η Βέροια στα χρόνια της Τουρκοκρατίας

Στα μέσα του 14ου αιώνα οι Οθωμανοί Τούρκοι εγκαθίστανται οριστικά στα εδάφη της διαλυμένης πλέον Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

Κατέβαλλαν πολλές και συστηματικές προσπάθειες, προκειμένου να κυριεύσουν και τη Βέροια, καθώς φημιζόταν για τον πλούτο της και ήταν χτισμένη σε επίκαιρο γεωγραφικό σημείο.

Η περιοχή πολιορκήθηκε τρεις φορές από το 1383 έως το 1389. Η πόλη καταλήφθηκε οριστικά το 1430. Οι κατακτητές φόνευσαν με απαγχονισμό – στον πλάτανο απέναντι από την παλαιά μητρόπολη – τους προκρίτους της Βέροιας και το μητροπολίτη Αρσένιο. Στην περίοδο της πρώιμης Τουρκοκρατίας (16ος αιώνας) αναδείχθηκε με τη θυσία του και ο Άγιος Αντώνιος ο Νέος, πολιούχος της Βέροιας. Ο τάφος του σώζεται στο προαύλιο του ομώνυμου ναού.

Οι Τούρκοι στη Βέροια

Η πόλη έπεσε στα χέρια των Τούρκων έπειτα από προδοσία. Οι μαρτυρίες της εποχής αναφέρουν ότι ο Γαζή Εβρενός, ως απεσταλμένος του Σουλτάνου, παραχώρησε στη Βέροια σημαντικά προνόμια.

Πάντως, στους αιώνες που ακολούθησαν, εξελίχθηκε σε αστικό κέντρο οργανωμένο και δυναμικό, με ιδιαίτερη οικονομική άνθιση. Χτίστηκαν τζαμιά και δημόσια οικοδομήματα, ενώ υπήρξε και η έδρα του καδή, δηλαδή του ανώτερου δικαστικού λειτουργού. Σήμερα το ιστορικό αρχείο της πόλης κατά την οθωμανική περίοδο θεωρείται από τα σημαντικότερα στην Ελλάδα.

Οι Δίδυμοι Λουτρώνες, 17ος αιώνας.
Χαμάμ με ανδρικό και γυναικείο τμήμα
χτισμένο από τον αρχιτέκτονα Σινάν τον Αλατά.
Λειτουργούσαν στη Βέροια έως το 1935.

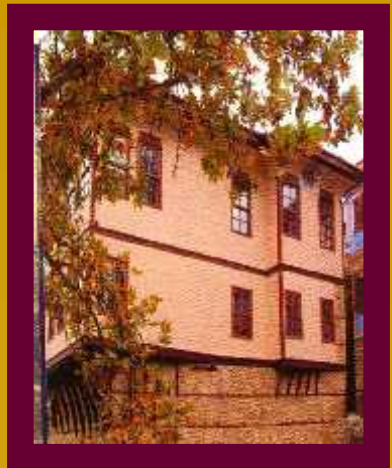

Οδός
Ιεραρχών

Τουρκικό
Ιεροδιδασκαλείο –
Μεντρεσέ Τζαμί,
18ος αιώνας

Εβραϊκή συνοικία
της Μπαρμπούτας:
άλλοτε και σήμερα...

Ο ρόλος της Βέροιας κατά την Οθωμανική κυριαρχία

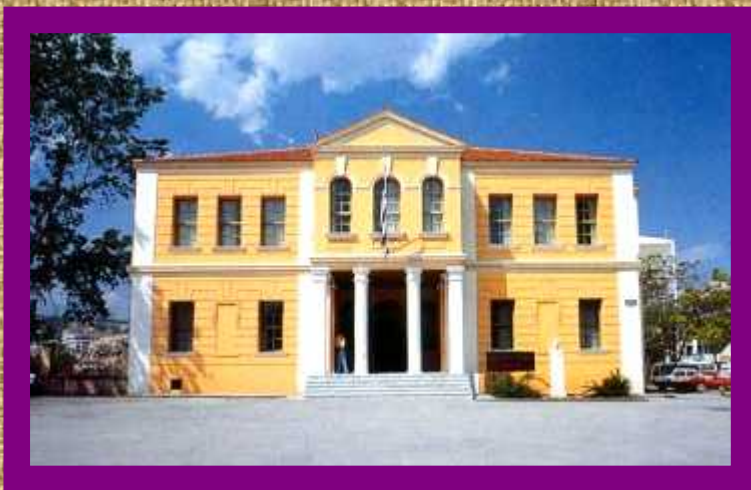
Η Βέροια υπέφερε από το παιδομάζωμα, που επέβαλε το σουλτανικό φερμάνι του 1601. Εντούτοις λειτουργούσαν στην πόλη ελληνικά σχολεία ήδη από το 1650. Επιφανείς προσωπικότητες, όπως ο Ιωάννης Κωττούνιος και ο Κύριλλος, Πατριάρχης των Ιεροσολύμων, αναδείχθηκαν σε αυτήν την περίοδο. Εδώ δίδαξε και ο φωτισμένος δάσκαλος του Γένους, ο Κοσμάς ο Αιτωλός.

Η πόλη μεταμορφώθηκε σε κέντρο εμπορίου και πνευματικής ζωής, με έντονο το κοσμοπολίτικο στοιχείο. Έλληνες, Οθωμανοί και Εβραίοι συμβίωσαν αρμονικά και προσέδωσαν τελικά στη Βέροια την ιδιότυπη πολυπολιτισμική της ταυτότητα.

Αναπαλαιωμένα
αρχοντικά
της πόλης

Δημόσια κτίρια της όψιμης τουρκοκρατίας στη Βέροια – 19ος και 20ος αιώνας

Το Διοικητήριο –
Παλιό Δικαστικό Μέγαρο

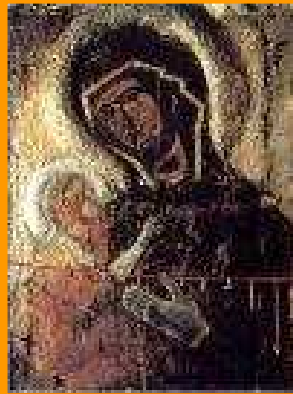
Σχολείο

Μέγαρο Ρακτιβάν – σημερινό Δημαρχείο

Ερατεινή Βέροια...

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αναστασόπουλου Α., (2003) «Μουσουλμάνοι και Χριστιανοί στη Βέροια του Β' μισού του 18ου αιώνα», Βέροιας Μελετήματα, εκδ. Φίλων του Βυζαντινού Μουσείου Βέροιας, Βέροια
- Χιονίδη Χ. Γ., «Συνοπτική Ιστορία της Βέροιας» (Τόμοι Α και Β), (1981), Ελληνική Ιστορική Εταιρεία, Θεσσαλονίκη
- Χιονίδη Χ. Γ., (1996) «Η Απελευθέρωση της Βέροιας και της Νάουσας», εκδ. Ομίλου Rotary Βέροιας, Βέροια
- Γαβριηλίδη Θ., (1996) «Προσκύνημα στα ιερά της θεοσώστου πόλεως Βεροίας», Αιγαίο – Θρακική Εστία, Βέροια
- Γαβριηλίδη Θ., (1997) «Βασίλισσα Βεργίνα», εκδ. ΛΑΟΣ, Βέροια
- Γαβριηλίδη Θ., (1999) «Η Βέροια στους αιώνες», εκδ. ΛΑΟΣ, Βέροια
- de Flassieux – Brocas L., (1999) «Αρχαία Βέροια – Μελέτη Τοπογραφίας», εκδ. Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, Βέροια
- «Ημαθία – Ταξίδι στην ιστορία, στον πολιτισμό, στην ομορφιά της φύσης και της ζωής», (1999) εκδ. Δήμου Βέροιας
- «Mathieu Le V. – Vincent G., (1987) «Voir Veria», εκδ. College et Marie de Rognac, Rognac
- Θεολογίδου Κλ., (2008) «Περιβαλλοντικά μονοπάτια στη Βέροια με έμφαση στην αρχιτεκτονική κληρονομιά», εκδ. Ελληνικής Εταιρείας Περιβάλλοντος και Πολιτισμού, Βέροια
- Ζαρζώνη Γ. & Ι., (2007) «Βέροια», εκδ. Δήμου Βέροιας, Βέροια

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ (επιλεκτικά)

- <http://www.verianet.gr>

Παρέχονται γενικές πληροφορίες για την πόλη της Βέροιας, φωτογραφικό υλικό καθώς και ανακοινώσεις για τις ποικίλες πολιτιστικές εκδηλώσεις και δραστηριότητες, που οργανώνονται από θεσμικούς φορείς στην πόλη. Συμπεριλαμβάνεται μια ενότητα αφιερωμένη στην παραδοσιακή αρχιτεκτονική.

- <http://www.veria-online.gr>

Πρόκειται για την πληρέστερη πύλη του διαδικτύου για την πόλη της Βέροιας. Η σελίδα περιέχει πληροφορίες σχετικά με τον τουρισμό, τη βιομηχανία, τη βιοτεχνία, τα εμπορικά καταστήματα, την ψυχαγωγία και τον πολιτισμό στη Βέροια και το νομό Ημαθίας συνολικά. Επίσης περιλαμβάνονται χάρτες και σχεδιαγράμματα, δρομολόγια λεωφορείων και τρένων, καθώς και τηλέφωνα πρώτης ανάγκης.

Μουσική επένδυση

- «Adagio», «*Song from a secret garden*» & «*Ode to simplicity*», *Secret Garden*
- «*Κέλομαί σε Γογγύλα*», ποίημα της Σαπφώς μελοποιημένο από το Μάνο Χατζηδάκι σε ερμηνεία της Νένας Βενετσάνου, *Εικόνες*
- «*Πολίτικη κουζίνα*», το μουσικό θέμα της ομώνυμης ταινίας σε σύνθεση της Ελένης Καραϊνδρου
- «*Βορειοηπειρώτικο μοιρολόι*», από το δεξιοτέχνη Πετρολούκα Χαλκιά
- «*Αποχαιρετισμός*», σύνθεση του Τάκη Φαραζή, *Ονειρέματα*

Βέροια

Σχεδιασμός – Οργάνωση – Παρουσίαση

Αριστοτέλης Αλ. Παπαγεωργίου
Φιλολόγος